



STORTINGET

Innst. 340 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:145 S (2020–2021)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Rigmor Aasrud, Torstein Tvedt Solberg, Kirsti Leirtrø og Nils Kristen Sandtrøen om rask og systematisk rekruttering for å sikre ungdom sommerjobb i landbruket

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at Nav og faglagene i landbruket sammen utarbeider et systematisk opplegg rettet inn mot studenter og videregående skoler, som sikrer rekruttering og opplæring av ungdom til sommerjobber innenfor landbruket.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsunn Lyngedal, Cecilie Myrseth, Nils Kristen Sandtrøen og Terje Aasland, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Guro Angell Gimse, Kårstein Eidem Løvaas og Tom-Christer Nilsen, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Senterpartiet, Geir Adelsten Iversen og lederen Geir Pollestad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra

Venstre, André N. Skjelstad, og fra Kristelig Folkeparti, Steinar Reiten, viser til at landbruket står i en utfordrende situasjon når det gjelder å skaffe arbeidskraft til våronn og høstonn. Langt færre av de 18 000 gjestearbeiderne som vanligvis kommer til Norge, vil kunne komme inn i landet på grunn av smittefaren ved ulike muterte koronavirus. Komiteen påpeker at det er viktig å rekruttere norsk arbeidskraft til landbruket så langt som det er mulig.

Komiteen viser ellers til brev av 25. mars 2021 fra statsråd Olaug V. Bollestad. Brevet er vedlagt innstillingen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, viser til at endringer som er gjort i dagpengeordningen, bidrar til at de som tar seg en jobb i skogbruket eller jordbruket, ikke skal tape økonomisk på dette.

Flertallet viser til at landbruket nå rekrutterer mer norsk arbeidskraft. Samtidig er det behov for utenlandsk arbeidskraft for å sikre norsk matforsyning. Arbeidskraft som er strengt nødvendig for å opprettholde husdyr- og grøntproduksjonen, er derfor definert som samfunnskritisk personell som kan få unntak fra innreisestriksjonene.

Komiteen viser til at det er etablert en særskilt søknadsbasert ordning, forvaltet av Landsbruksdirektoratet, for utenlandske arbeidere som er strengt nødvendig for å opprettholde forsvarlig drift innenfor grøntnæringen. Komiteen viser også til at staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har inngått avtale om å videreføre utvidelsen av avlingssviktordningen for jordbruket slik at den også for sesongen 2021 omfatter avlingssvikt som følge av mangel på arbeidskraft. Ordningen ble utvidet for sesongen 2020

for å bidra til risikoavlastning for produsentene slik at de setter i gang med planlagt produksjon.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti påpeker at det er to problemer som må løses uten opphold for å rekruttere og lære opp mange nok ungdommer og andre arbeidstakere innenlands til sesongen starter. For det første må de nødvendige økonomiske midlene for opplæring bli tilgjengelig for landbruket raskt uten forsinkende og unødvendig byråkratisk behandling. For det andre må Nav i denne saken få en mer aktiv rolle som offentlig arbeidsformidler. Mange nok ungdommer må kobles med næringen dersom rekrutteringen skal lykkes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet noterer seg at stadig færre ungdommer har sommerjobb, og mener at dette er bekymringsfullt, da sommerjobb gjerne er et første møte med næringslivet. Disse medlemmer mener at dette illustrerer at Nav-ytelser ikke bør overgå det unge ellers ville tjent på å arbeide. Arbeid skal alltid lønne seg. Disse medlemmer noterer seg også at grunnet lavere tilgang på gjestearbeidere i landbruket har flere bønder varslet at produksjonen i år vil reduseres. Disse medlemmer viser til brevet av 25. mars 2021 fra landbruksminister Olaug V. Bollestad om denne saken, der hun redegjør for regjeringens arbeid med å rekruttere ungdom til jobber i landbruket, og det synes for disse medlemmer at regjeringens arbeid i stor grad svarer på forslagsstillernes anmodning. Disse medlemmer forventer for øvrig at når smittesituasjonen tillater det, vil myndighetene raskt sørge for at landbruket igjen får importert den nødvendige arbeidskraften fra utlandet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er opptatt av at en større del av arbeidskraftbehovet i landbruket skal dekkes av nordmenn. Et viktig tiltak i så måte er å legge til rette for at ungdom kan ta seg sommerjobb i landbruket. Disse medlemmer velger ved behandlingen av dette forslaget å ikke omtale alle sider ved bruk av gjestearbeidere i landbruket. Disse medlemmer mener at forslaget om et mer systematisk samarbeid mellom landbruket og Nav vil være en fordel for alle parter.

Opplæring

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at alt arbeid krever opplæring. Dette er den største ekstrakostnaden landbruket får når arbeidstakere med erfaring må erstattes som følge av faren for importsmitte. For å gjennomføre opplæring med støtte fra Nav må man vanligvis levere et anbud. Ung-

dom og andre som nå skal raskt ut i et mangfold av produksjoner i jordbruket, trenger heller opplæring ute på gårdene de skal jobbe på, og for den spesifikke produksjonen de skal jobbe med, enn standardiserte opplæringsopplegg for alle former for matproduksjon. En ungdom som skal ha sommerjobb som gjeter av småfe i fjellet, trenger en annen opplæring enn en arbeidstaker som skal skjære løk. Den økonomiske støtten til opplæring må derfor rigges som en forenklet støtte til matprodusentene gjennom Nav, som dekker kostnadene for en tre ukers opplæringsperiode ute på gårdene. Forutsetningen både for opplæringen, for støtten til denne og for arbeidet ute på gårdene er at det skal skje i henhold til kravene til helse, miljø og sikkerhet og med ordnede lønns- og arbeidsvilkår.

Disse medlemmer viser til at dette i første omgang skal være et krisetiltak for å sikre arbeid til ungdom og andre, men at positive erfaringer også kan legge grunnlag for ordninger som videreføres for å styrke opplæring og rekruttering til næringen på sikt. Rammeverket for en slik satsing bør avklares med partene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser også til ordningen foreslått fra Arbeids- og sosialdepartementet som skal bidra til å gi 2 000 ungdommer i Nav-systemet sommerjobb. Det settes av 140 mill. kroner til styrking av ungdomsinnsatsen i Nav, en pott som gir tilskudd til arbeidsgivere som vil ansette ungdom.

Flertallet viser til at landbruket og faglagene nå jobber med å lage kurs som Nav kan kjøpe inn for å kvalifisere arbeidssøkere til arbeidet i landbruket. Flertallet viser til virkemidler fra Nav som mentortilskudd, inkluderingstilskudd og lønnstilskudd, som skal bidra til å få personer med hull i CV-en og nedsatt funksjonsevne i jobb, som også kan benyttes opp mot landbruket. Flertallet påpeker at midler til bedriftsintern opplæring (Bio-midler) også er en ordning som landbruket kan søke på i den enkelte fylkeskommune for kompetanseutvikling i virksomheten.

Koble ungdom og næring

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at dersom rekrutteringen skal gå raskt nok, slik at matproduksjonen sikres og flere tusen ungdommer får sommerjobber, må Nav kunne ta en aktiv rolle sammen med faglagene i landbruket for rekruttering ute på de videregående skolene og på studiesteder. Blant annet har Bondelaget tatt positive initiativ rettet mot elevene på naturbruksskoler. Men det trengs et langt større antall hender i arbeid denne sesongen enn det er elever på naturbruksskolene. Vanligvis er det opp mot 18 000 utenlandske sesongarbeidere som job-

ber i jordbruket i løpet av sesongen. Elevtallet på naturbruksskolene samlet sett i hele landet er i overkant av 4 000. Noen av disse elevene har også sommerjobber fra før, eller jobber på familiegårdene. Når man hører om eksempler på stillinger i landbruket med få søkere, og det samtidig hevdes at det mangler arbeidskraft innenlands, er dette blant annet et resultat av at den aktive arbeidsformidlingen så langt har vært for svak fra det offentliges side.

Skogplanting

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at en stor del av plantingene innen skogbruket de senere årene har blitt utført av utenlandske sesongarbeidere.

Disse medlemmer viser til at 25 millioner planter var bestilt og produsert i fjor vår. Man greide å få disse plantene i jorda blant annet som følge av et ekstraordinært plantetilskudd og stor innsats fra næringen. Dette var ikke bare viktig for næringen inkludert planteskolen, men også i klimasammenheng og for det framtidige ressursgrunnlaget til den skogbaserte industrien.

Disse medlemmer viser til at også skogplantingen nå er avhengig av at det raskt rekrutteres mer innenlands arbeidskraft for å gjennomføre vårplantingen. Det er i år bestilt og produsert drøyt 30 millioner planter for utplanting i mai og juni. Disse plantene er ferskvare som i svært begrenset grad kan lagres. Dersom plantingene ikke blir gjennomført, er det en risiko for et stort etterslep i de kommende årene. Førstehåndsverdien av disse plantene er på til sammen ca. 60 mill. kroner.

Disse medlemmer viser til at det sysselsettes om lag 600 personer med skogplantingen normalt. Skognæringen ønsker nå å løse utfordringene ved hjelp av norsk arbeidskraft. Dette vil skje gjennom samarbeid med Nav og gjennom aktiv rekruttering av norsk arbeidskraft på skoler og studiesteder med særlig vekt på unge under 30 år.

Disse medlemmer viser til at skognæringen har tro på at det er mulig å rekruttere blant annet ungdom og studenter som trenger å skaffe seg arbeid og inntekt etter at skole- og studieåret er slutt. For å gjøre det mer interessant for disse, ser nå næringen, sammen med skogforskningen og planteskolen, på mulighetene for å utvide vårplantesesongen ut i juli. I tillegg ligger det muligheter i å få flere skogeiere til selv å gjennomføre vårplantingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at skognæringa har stort behov for arbeidskraft for planting av trær. Det skal anslagsvis plantes 30 millioner planter i mai og juni.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at dette er arbeid som tidligere har blitt utført av spesialisert utenlandsk arbeidskraft.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at næringa ønsker å ta i bruk norsk ungdom til å gjøre arbeidet. Dette vil gi en merkostnad. I 2020 var det en ordning med tilskudd til planting av trær. En tilsvarende ordning bør gjennomføres også i 2021.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert budsjett 2021 legge frem en ordning med tilskudd til planting av trær. Ordningen skal omfatte hele plante-sesongen 2021 og utformes etter modell av ordningen i 2020 med et tilskudd på kr 1,50 per plante.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at nyrekruttering av innenlands arbeidskraft i det nødvendige omfanget, utløser behov for opplæring. En må også forvente noe ekstra kostnader som følge av smittevernhensyn knyttet til transport, bilkjøring og bosted.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Arbeiderpartiets alternative statsbudsjett for 2021, der det bl.a. ble foreslått å øke midlene til skogplanting over Landbruks- og matdepartementets budsjett.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at Nav og faglagene i landbruket sammen utarbeider et systematisk opplegg rettet inn mot studenter og videregående skoler, som sikrer rekruttering og opplæring av ungdom til sommerjobber innenfor landbruket.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at Nav og faglagene i landbruket sammen utarbeider et systematisk opplegg rettet inn mot studenter og videregående skoler, som sikrer rekruttering og opplæring av ungdom til sommerjobber innenfor landbruket.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert budsjett 2021 legge frem en ordning med tilskudd til planting av trær. Ordningen skal omfatte hele plantesesongen 2021 og utformes etter modell av ordningen i 2020 med et tilskudd på kr 1,50 per plante.

Oslo, i næringskomiteen, den 14. april 2021

Geir Pollestad

leder

Guro Angell Gimse

ordfører



**DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT**

Statsråden

Næringskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
PSN/fg

Vår ref
21/450

Dato
25. mars 2021

Anmodning om LMDs vurdering - Dokument 8:145 S (2020-2021) om rask og systematisk rekruttering for å sikre ungdom sommerjobb i landbruket

Jeg viser til Næringskomiteens oversending av representantforslag av 11. mars fra stortingsrepresentantene Terje Aasland, Rigmor Aasrud, Torstein Tvedt Solberg, Kirsti Leirtrø og Nils Kristen Sandtrøen. I forslaget anmodes det om rask og systematisk rekruttering for å sikre ungdom sommerjobb i landbruket.

Komiteen ber om Landbruks- og matdepartementets vurdering av representantforslaget.

Representantene har fremmet følgende forslag:

Stortinget ber regjeringen umiddelbart sørge for at Nav og faglagene i landbruket sammen utarbeider et systematisk opplegg rettet inn mot studenter og videregående skoler, som sikrer rekruttering og opplæring av ungdom til sommerjobber innenfor landbruket.

Representantene viser til at det er stadig færre ungdom som har sommerjobb og at sommerjobb er første møte med arbeidslivet for mange.

Representantene viser også til at det er stort behov for arbeidskraft i jordbruket fordi langt færre av gjestearbeiderne vil kunne komme i år som følge av pandemien. Det vises til at flere ungdommer kan få sin første arbeidserfaring i landbruket dersom et systematisk rekrutteringsopplegg og opplæringstilbud blir organisert og gjennomført i tide.

Det vises videre til at flere produsenter vurderer å redusere produksjonen betydelig på grunn av mangel på arbeidskraft. Representantene ber derfor Regjeringen ta initiativ i saken og sikre at NAV, landbruket og fylkeskommunene kobles sammen slik at rekruttering av ungdom til sommerjobber blir gjennomført. Representantene forutsetter at dette kommer i tillegg til

annet arbeid med rekruttering og opplæring av ledige, og permitterte og at det forutsettes at det følges opp slik at den enkelte arbeidstaker er sikret ordnede lønns- og arbeidsforhold.

Landbruks- og matdepartementets vurdering av representantenes forslag

Jeg vil innledningsvis slå fast at jeg fullt og helt deler forslagsstillernes syn på at det er viktig å legge til rette for at ungdom får sommerjobb og at landbruket får tilgang på nok og kompetent arbeidskraft i sesong.

Rekruttering av arbeidskraft, enten det er til faste stillinger eller til sommerjobber, krever langsiktighet og planlegging. Arbeidskraftsituasjonen har vært tema gjennom hele pandemien, og var derfor også et sentralt tema da jeg kalte inn jordbrukets organisasjoner og sentrale bedrifter til møte om forsyningssituasjonen inn i 2021 (kontinuitetsplanlegging) i desember i fjor. Et av mine hovedbudskap til næringa i dette møtet var å ta høyde for at pandemien, og dermed innreiserestriksjonene, ville vare til langt ut i 2021. Og at det med en så usikker situasjon var viktig at næringen planla med mest mulig norsk arbeidskraft.

Jeg har videre hatt jevnlige statusmøter med organisasjonene og bedriftene i landbruket gjennom hele pandemien. Tilgangen på arbeidskraft har vært tema på samtlige møter. Jeg erfarer at bøndene og deres organisasjoner er framoverlente og snur alle steiner for å sikre arbeidskraft.

Arbeids- og sosialdepartementet har ansvar for arbeidsmarkedstiltak og Arbeids- og velferds-etaten (NAV). Jeg har gjennom pandemien hatt god dialog med arbeids- og sosialministeren om ordninger som kan sikre landbruket arbeidskraft. Bedrifter innen landbruket som har behov for arbeidskraft kan søke etter aktuelle kandidater på arbeidsplassen.no. Videre kan arbeidsmarkedskontaktene i NAV bistå arbeidsgivere med å finne aktuelle kandidater til ledige stillinger. Personer som ønsker å søke på utlyste stillinger kan registrere seg som arbeidssøker og legge inn sin CV på arbeidsplassen.no. Jeg vil oppfordre arbeidsgivere i landbruket til å ha kontakt med Nav for å få bistand til rekruttering.

Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomfører jevnlige møter med de sentrale organisasjonene i landbruket (Bondelaget, Gartnerforbundet, Gartnerhallen, Norske Landbruketstjenester og NHO Mat og Drikke). Arbeids- og velferdsetaten (NAV) gjennomfører møter regionalt og lokalt med Bondelaget og næringen forøvrig. Hvert NAV fylke har dedikert en kontaktperson til samarbeidet med landbruksnæringen. Flere NAV fylker utarbeider kandidatlistor med oversikt over aktuelle kandidater som kan formidles direkte til ledige jobber i landbruket. Markedskontakter fra NAV tar kontakt med bøndene for å tilby rekrutteringsbistand. Mange kandidater fra NAV har behov for kvalifisering for å kunne formidles til ledige jobber i landbruket. Markedskontaktene i Nav har blant annet benyttet landbruksskoler i kvalifiseringen av kandidater for å dekke behovet for arbeidskraft i landbruket.

Regjeringen har gjort det lettere å kombinere dagpenger og sesongarbeid i landbruket. For mange dagpengemottakere vil det være lite lønnsomt å ta arbeid i landbruket. Grunnen er at

dagpenger regnet per time kan være høyere enn timelønnen de får som sesongarbeider. For å øke tilgangen på innenlandsk arbeidskraft er det etablert en midlertidig ordning der dagpengemottakere som tar seg jobb som sesongarbeider, kan føre halvparten av timene de jobber, på meldekortet. Denne midlertidige ordningen vil ha virkning frem til 1. oktober for landbruket.

Det er slik jeg opplever det stor vilje i landbruket til å ansette norsk arbeidskraft generelt og ungdom i sommerjobb spesielt. Jeg erfarer også at Norges Bondelag har tatt initiativ til å rekruttere elever som går på naturbruksskoler til sommerjobb i landbruket.

Jeg får rapportert om at mange hadde gode erfaringer med norsk sesongarbeidskraft i fjorårets sesong. Faglagene i jordbruket er likevel tydelig på at det er mange utfordringer med dette. For det første er arbeidet i jordbruket ofte fysisk krevende og rutinemessig, eller at det kreves også teknisk kompetanse på høyt nivå. Jeg får også rapporter om at selv om det er mange som er ledige og registrerte i NAV-systemet, så er ikke arbeidstakerne nødvendigvis i de områdene der behovet er størst.

Jeg deler representantens syn på at det er en forutsetning at alle som jobber i landbruket, og i alle andre næringer, skal ha ordnede lønns- og arbeidsforhold. Jeg vil i den sammenheng peke på at næringa har gjort et betydelig løft for å bli bedre arbeidsgivere. 1200 produsenter har til nå gjennomført arbeidsgiverkurs arrangert av Norges Bondelag, Gartnerhallen, Norsk Gartnerforbund og Norsk Landbruksrådgiving.

Som signalisert allerede i Prop. 1 S (2020-2021), vil det fra sommeren 2021 bli innført et nytt arbeidsmarkedstiltak i form av et tilskudd til arbeidsgivere som tar inn unge arbeidssøkere på sommerjobb. For mange er sommerjobb det første møtet med arbeidslivet. Evalueringen av ungdomsinnsatsen i regi av NAV viser at mange unge under 30 år som er registrert hos NAV med behov for arbeidsrettet bistand, har lite eller ingen arbeidserfaring. Tilgang på sommerjobb kan derfor gi utsatte unge verdifull arbeidserfaring og virke motiverende for videre deltakelse og aktivitet. Sommerjobb kan også gi verdifull erfaring med tanke på videre utdannings- og karrierevalg. Arbeids- og sosialdepartementet har derfor tilført NAV midler med sikte på å formidle to tusen sommerjobber i tillegg til den ordinære formidlingen av sommerjobber. Dette innebærer et tilskudd til arbeidsgivere som tar inn unge arbeidssøkere som er i NAV-systemet i en fire ukers sommerjobb. Både faglagene i jordbruket og Norges Skogeierforbund er positive til tiltaket, og vil bidra til at ungdom kan få sommerjobb i jord- og skogbruk.

Det er allerede etablert et godt samarbeid mellom myndighetene og landbruket for å sikre tilgang på norsk arbeidskraft. Og landbruket finner løsninger med norsk arbeidskraft og gir norsk ungdom sommerjobb i større grad enn det en har sett de siste årene. Det er likevel slik at vi ikke kommer utenom at landbruket også i 2021 er avhengig av tilgang på utenlandsk arbeidskraft for å sikre forsyning av norsk mat. Arbeidskraft som er strengt nødvendig for å opprettholde husdyr- og grøntproduksjon er derfor definert som samfunnskritisk personell som kan få unntak fra innreiserestriksjonene.

Jeg vil til slutt summere opp med å si at Regjeringen har en aktiv politikk for både å legge til rette for at ungdom får sommerjobb og at landbruket får arbeidskraft. Regjeringen er opptatt av at både landbruksbedrifter og personer som er ledige eller permitterte, skal komme igjennom vanskene som pandemien skaper, på en best mulig måte. Forslagene fra representantene er allerede ivaretatt på en god måte. Regjeringen følger situasjonen nøye, og vil iverksette ytterligere tiltak dersom det blir nødvendig.

Med hilsen


Olaug Vervik Bollestad